

Zelda vs. GTA

Hoe je gamers blijft boeien

4

Vasten geeft energie

Studeren tijdens de ramadan is een kwestie van goed plannen, zeggen moslimstudenten. 'Maar er bestaat nog steeds veel onwetendheid'

8

Waar zijn de vrouwen? Hoe durft de UB de Leidse literatuur te vieren met uitsluitend oude, witte mannen? Romy van den Akker presenteert een alternatieve lijst

12

14

Schroot Van oud ijzer tot muziekinstrument

10

Van Nurflix tot HadithGPT Hoe de islam in Zuidoost-Azië technologie omarmt

Gangs in Rio Braziliaanse bendes controleren complete wijken met drugscriminaliteit. Maar ze geven ook dansfeesten en doen aan armoedebestrijding, ondervond politicoloog Nicholas Barnes. 'Tijdens een shoot-out ben ik face down op de grond gaan liggen'

6

Een hele dag studeren met een lege maag: voor moslimstudenten is dat tijdens de ramadan de realiteit. Maar niet iedereen begrijpt dat. ‘Er is nog veel onwetendheid. Wij zijn helemaal niet zielig.’

DOOR LORENZO GERRITSEN
FOTO'S TACO VAN DER EB

Ik had in het begin veel stress en wist niet zeker of ik het aankon’, vertelt Suha Baba (18, bestuurskunde). Ze doet voor de eerste keer mee aan de ramadan die dit jaar op 22 maart is begonnen en op 11 april eindigt met het Suikerfeest. In de tussentijd mogen moslims tussen zonsopgang en -ondergang niet eten en drinken. ‘Dit jaar wilde ik er helemaal voor gaan’, zegt Baba. En hoewel ze het vooraf spannend vond om met een lege maag te studeren, leverde het haar nauwelijks problemen op. Integendeel zelfs. ‘De ramadan geeft mij juist meer energie en dat had ik helemaal niet verwacht. Het werd juist steeds makkelijker. Door de islam heb ik mentale rust gevonden. Het bidden werkt heel spiritueel. Je komt tot rust.’ Akram Kouta (23, master public international law) vastte ook en merkte hoeveel tijd hij normaal gesproken eigenlijk verspilde per dag. ‘Normaal ben je de hele dag bezig met eten. Je staat op om een snackje te pakken en voordat je het weet zit je weer een boterham te smeren. Nu valt dat allemaal weg en ik kan ik die tijd gebruiken om te studeren.’ Het gaat voornamelijk om goed plannen, vindt Amal Maatoug (22, rechten), een doorgewinterde vaster die al sinds haar veertiende meedoet aan de ramadan. ‘Je raakt eraan gewend, op de middel-

bare school heb je ook al examens. Je leert wat voor je werkt.’ Zij past deze maand haar dagritme aan. ‘Ik studeer nu voornamelijk in de ochtend en na de *iftar*, de maaltijd die tijdens de vastenmaand na zonsondergang wordt gegeten. In de late middag krijg ik vaak een dipje. Dan doe ik een dutje of ga ik helpen met koken.’ En als de zon eindelijk is ondergegaan en de studenten eindelijk weer mogen eten, racen ze dan richting de keuken? ‘Meestal verbreek je het vasten met een dadel en water voordat je aan de maaltijd begint’, zegt Maatoug. ‘Vooraf denk je voortdurend: “Oh my god! Eindelijk eten!” Maar uiteindelijk ben je toch minder hongerig dan verwacht. Dan zit je na een paar hapjes al vol.’ ‘Veel mensen denken dat wij uitgebreid eten tijdens de *iftar*’, zegt Baba. ‘Wij houden het liever klein om voedselverspilling te voorkomen. De profeet – vrede zij met hem, dat is wat moslims altijd uit respect zeggen wanneer we de profeet benoemen – at ook niet uitgebreid en wij proberen aan te houden wat hij deed. Als er toch wat overblijft geven wij dat meestal weg aan de burens.’ Bovendien draait de *iftar* niet alleen om het eten, maar is het samenzijn met familie ook erg belangrijk, zeggen de studenten. ‘Het eten is heel erg sociaal’, zegt Maatoug. ‘Er komt ook vaak *extended family* over de vloer. Je eet op een vast tijdstip, dus er is weinig speling. Ik ga hierdoor ook niet meer naar borrels, omdat ik voorkeur geef aan mijn familie.’ ‘Eten verbindt’, vindt Kouta. ‘Mensen zijn heel erg blij en zoeken elkaar op. Het gevoel van de ramadan is net als de gezelligheid die de kerstmaand geeft aan Nederlanders. In Egypte hangen moslims ook lichtjes op.’ Een eeuwig dilemma voor moslims is of je nog gaat eten tijdens de *souhor*: de laatste kans voordat de zon opkomt. Alleen: dan moet je wel om vier uur ’s nachts opstaan. Nadien Abou Elmagd (22, rechten) slaat dat meestal over: ‘Ik zit altijd erg vol van de *iftar*. Ik slaap meestal al laat, dus ik eet liever nog iets voordat ik ga slapen.’ Baba zet wel de wekker om te eten. ‘In het begin was het lastig’, vertelt ze. ‘Het vergt veel planning, maar het is er inmiddels wel ingesleten. Ik sta op en eet een klein ontbijtje, zoals een eitje of een smoothie. Daarna ga ik weer slapen.’ ‘Veel mensen denken dat je geen energie hebt omdat je vast’, zegt Abou Elmagd. ‘Maar dat merk ik totaal niet. Het is een maand van bezinning en dichter tot je geloof komen. Ik merk hoe gezegend ik ben met mijn leven. Elke avond kan je eten, dat is niet overal vanzelfsprekend.’ >

> Ook draait de ramadan volgens Kouta niet alleen om het vasten, maar ook om het geloof. 'Ik zie het als een manier om schoon schip te maken, zowel mentaal als fysiek. Je probeert het maximale uit jezelf te halen.' Hij bidt vijf keer per dag en doneert vaker geld aan goede doelen. 'Recent was er een oproep in de moskee. Er was een man overleden en hij had geen uitvaartverzekering. Toen zamen de allemaal geld in, zodat zijn familie de uitvaart kan betalen.' 'God heeft het makkelijker gemaakt voor de gelovigen om het beste uit de ramadan te kunnen halen', legt Baba uit. 'Je hebt de duivel en zijn *minions*: die worden deze maand opgesloten door God, zodat de slechte verleidingen weg zijn. Je hebt daardoor meer kans om goede daden te verrichten en dichter tot het geloof te komen.' Maatoug probeert meer op haar taalgebruik te letten tijdens de ramadan. 'Natuurlijk moet je daar altijd op letten. Alleen tijdens deze maand heb je de kans om er meer aandacht aan te besteden. Doordat de verleidingen van de duivel weg zijn, weet je dat het aan jezelf ligt. Dan kan je aan jezelf werken.' Baba: 'De lat ligt laag om veel te bereiken voor het geloof. Je krijgt nieuwe kansen van God en je laat al je wrok los. En kleine daden doen er ook toe. Het gaat voornamelijk om je intentie en kennis opdoen over wat het geloof nou betekent. Dit doe je bijvoorbeeld door de Koran te lezen, te bidden of naar informatieve podcasts over de islam te luisteren.' Ook zij bidt elke dag vijf keer. 'Bij colleges doe ik het altijd tussen de pauzes door. Op mijn werk zet ik een timer om mijn collega's op tijd in te lichten dat ik ga bidden. Dan kunnen ze nog aangeven of ik nog iets voor hen kan betekenen.' Op Wijnhaven, waar Baba studeert, is een gebedsruimte beschikbaar. 'Het is altijd een race met de jongens wie er als eerste kan bidden.' In de kamer is er ook een sticker geplakt die de juiste richting naar Mekka aangeeft. 'Zodat er nooit discussie ontstaat of het nou juist nèt niet meer naar links is.' Abou Elmagd zit in de faculteitsraad van rechten en heeft zich daar

hardgemaakt voor een verbetering van de gebedsruimte in het Kamerlingh Onnes Gebouw. 'Het is nu een omgebouwde EHBO-kamer, met een *staff-only*-bordje op de deur die standaard op slot zit. De meeste moslimstudenten weten niet eens dat de ruimte bestaat, terwijl zij vaak aangeven dat een goede gebedsruimte belangrijk voor hen is. Het faculteitsbestuur heeft de oproep goed ontvangen, maar er is helaas een lokale tekort, dus er moet waarschijnlijk een nieuwe ruimte worden gebouwd. Het is dus in beweging, maar een harde deadline is er nog niet.' Moslimstudenten zeggen nog 'veel onwetendheid' over de islam te ervaren. Kouta: 'Je krijgt ieder jaar dezelfde vragen, zoals "mag je ook geen water?" Nee, dat mag niet. Men vindt ons een beetje zielig omdat we niets mogen eten of drinken, of zeggen: "Ah, wat knap en moeilijk! Ik kan me niet voorstellen dat je de hele dag niks mag eten!" Maar de ramadan draait om meer dan vasten. Niemand dwingt ons om niet te eten, wij kiezen er zelf voor. Ik zie het helemaal niet als een last.' Abou Elmagd: 'Veel mensen denken dat het negatieve gevolgen heeft voor je gezondheid. Maar je vast alleen als je niet ziek of zwanger bent. En in de avond krijg je natuurlijk net zo goed vitaminen en voedingsstoffen binnen. Dus dat is onzin.' 'Ik vind het juist leuk om dit aspect van mijn leven te delen met mijn niet-moslimvrienden', zegt Kouta. 'Een niet-gelovige vriend van mij komt binnenkort mee-eten bij een *iftar*. Het is altijd leuk om te zien dat mensen van buitenaf interesse tonen. Het blijft dan niet bij de oppervlakkige vragen.' Ook Baba nodigt studenten uit om langs te komen: 'Nieuwsgierigheid is altijd welkom!' Zij zit bij de islamitische studentenvereniging Sabr. 'Wij organiseren veel activiteiten, bijvoorbeeld een *iftar* in Leiden. Niet-leden zijn hierbij ook van harte welkom natuurlijk, want met oogkleppen op kom je nergens.' Kouta: 'Nederland is nog vrijwel onbekend met het fenomeen ramadan, terwijl het hier al heel lang bestaat. Op een gegeven moment is het niet een kwestie van niet weten, maar niet willen weten.'

'Vooraf denk je: "Oh my God! Eindelijk eten!" Maar na een paar happen zit je al vol'

Amal Maatoug

HadithGPT maakt de imam overbodig

Opnames van de Nurflix-soap The Khadijas

J eetje, wat vergezocht', kreeg Bart Barendregt drie jaar geleden als reactie op zijn onderzoeksonderwerp: de relatie tussen de islam en kunstmatige intelligentie in Zuidoost-Azië. 'Dat is nu wel anders', zegt de antropoloog lachend. 'De tijd begint mijn onderzoek in te halen. Destijds was het zoeken naar een speld in een hooiberg, maar nu zijn AI en islam overal.' Voor de hoogleraar, die de UNESCO-leerstoel Anthropology of Digital Diversity bekleedt, lag de keuze sowieso voor de hand. 'Ik heb dertig jaar veldonderzoek gedaan in Singapore, Maleisië en Indonesië en spreek de talen. De islam is een heel tekstuele religie en AI brengt daarin veel tweegg.' Ook wil hij laten zien hoe moslims de digitale wereld omarmen. 'De islam wordt vaak geassocieerd met tradities, om het maar even bot te zeggen: "Terug naar de woestijn!" Ik pak een uitermate futuristisch onderwerp om te laten zien dat die ontwikkelingen ook in de islamitische wereld ter discussie staan.' Waar te beginnen? 'Er zijn zeshonderd tijdschriften in de universiteitsbibliotheek op het gebied van Zuidoost-Azië en islam. Met datamining kijken we hoe men in de afgelopen dertig jaar heeft gepraat over computers, internet en AI. Wanneer kwam dat voor het eerst op, wat zijn de verschillen daarin en welke discussies ontstaan? Op Twitter reageren mensen natuurlijk veel sneller dan in tijdschriften. Daarom kijken we ook nog naar 25 miljoen tweets vanuit die regio over de islam en AI. Bij elke nieuwe uitvinding laaien online de discussies meteen op.' Ook veldwerk mag niet ontbreken. 'Momenteel zit een PhD-student in Singapore die onderzoekt hoe de staat met AI omgaat. Een andere promovendus gaat naar Indonesië

Zuidoost-Azië geldt als dankbaar laboratorium voor tech-bedrijven. Antropoloog Bart Barendregt onderzoekt de relatie tussen kunstmatige intelligentie en de islam. 'In Indonesië kon je met een "snitch app" moslims aangeven die niet vroom genoeg waren.'

DOOR MARCIËLLE VAN DER KRAAN

om daar te kijken hoe zowel een islamitische als seculaire universiteit een AI-programma opzet. De derde PhD-student gaat naar Maleisië, juist ver weg van de hoofdstad Kuala Lumpur, in wat de Koran Belt wordt genoemd, op de grens met Thailand. Daar zal de toekomst niet direct gelinkt worden met AI. Ik ben degene die al die onderzoeken aan elkaar moet rijgen.' Opvallend genoeg geldt Zuidoost-Azië als broedplaats van nieuwe technologie, legt de hoogleraar uit. 'Verschillende partijen gebruiken die regio om nieuwe producten op de markt te brengen en uit te proberen, nog voor ze in China, de Verenigde Staten of Europa worden gelanceerd.' Daarvoor zijn twee belangrijke redenen. 'De koopkracht in Zuidoost-Azië is hoog. Een rijke opkomende middenklasse wil heel graag alle moderne goederen consumeren, als teken van status. Daarnaast bestaat er minder regelgeving rondom privacy, dus liggen de data van consumenten voor het oprapen.

Wij kijken hier meer vanuit angst naar AI en overhandigen onze data niet aan iedereen. Daar worden vooral de economische mogelijkheden gezien.' Barendregt is niet geïnteresseerd in de technologie zelf, maar wel in de gevolgen voor sociale relaties en het menszijn. 'Iedereen maakt zich druk om de komst van AI. Er heerst veel angst.' Toch heerst die angst in Zuidoost-Azië minder dan in het Westen. 'Er is vooral hoop en dat vind ik veel interessanter. AI wordt veel meer omarmd. Men verwacht dat het voor een nieuwe opleving van de islam kan zorgen.' Die ontwikkeling is al volop aan de gang. 'Waar wij Netflix hebben, kijken sommige moslims Nurflix. Daar zien ze kuise, religieuze soaps. Er zijn halal-reisapps waarop je sterren kunt geven voor hoe sharia-achtig het hotel is. In plaats van ChatGPT raadpleegt men HadithGPT of andere apps. Als je je tot die technologie richt met vragen over vegetarisch eten binnen de islam

of hoeveel vrouwen je mag trouwen, heb je geen imam meer nodig.' Het leidt tot verhitte discussies. 'Robots kunnen de Koran reciteren. Betekent dat dan dat robots moslim kunnen worden? En mag je het leven wel namaken, in de vorm van mensachtige robots, wat een ontzettend taboe is in de islam? Stel dat er straks implantaten zijn die je leven kunnen verlengen. Mag dat binnen jouw religie? De islam gaat er namelijk vanuit dat Allah jou een bepaalde tijd op aarde heeft gegeven. Maar sommige moslims zien technologie als een van Gods mirakels, iets wat wij als mensheid van Hem hebben gekregen.' 'Je merkt bijvoorbeeld dat jongeren behoefte hebben aan dat nieuwe tijdperk. Voor hen is het verfrissend dat iemand in twintig seconden via Instagram of TikTok complexe zaken uit de islam kan uitleggen. Er zijn niet-generatiegenoten die het helemaal niks vinden, maar het betekent wel dat religie dus wordt doorgegeven.'

'Nurflix heeft kuise, religieuze soaps. Met halal-reisapps kun je sterren geven hoe sharia-achtig een hotel is'

Zo ontstaan nieuwe ontwikkelingen binnen de islam. 'Er zijn nu opeens veel jonge vrouwen die online voor de islam gaan spreken. Dat is een heel spannend verschijnsel omdat de islam toch wordt gezien als een mannen-met-lange-baarden-religie. In Zuidoost-Azië is er vanouds meer gendergelijkheid binnen de islam. Vrouwen hebben daar veel meer zeggenschap dan elders in de islamitische wereld.' Tegelijkertijd brengt AI ook duistere kanten met zich mee. 'Je hebt zogenoemde *cyber warriors* die nepnieuws verkopen om verkiezingen te beïnvloeden of islamitische groeperingen die flauwekul roepen over dat mensen niet goed bidden. Want wie gaat spelen met dit soort technologieën? Mensen die geen platform hebben. Ook Zuidoost-Aziatische wappies profiteren helaas van deze technologieën.' Indonesië had een tijdje een "snitch app" waarmee je je buren kon aangeven die niet goed genoeg moslim zijn. Het werd uiteindelijk vooral gebruikt door gelovigen die andersoortige moslims wilden aangeven. In Zuidoost-Azië heb je namelijk vele soorten stromingen binnen de islam, van mensen die vijf keer per dag bidden tot mensen bij wie slechts in het paspoort staat dat ze moslim zijn. De app is nu gelukkig verbannen.' Barendregt heeft 'gemengde gevoelens bij de toekomst van kunstmatige intelligentie', zegt hij. 'Digitale geletterdheid is het enige redmiddel. Je moet mensen de expertise geven en op vroeger leeftijd leren programmeren zodat ze snappen wat feiten zijn en wat gefabriceerd is. We moeten niet naïef zijn over alle bedreigingen, maar tegelijkertijd heb ik vertrouwen in de veerkracht van mensen en geloof ik heilig dat we AI ook weer een plek geven.'

Alleen maar oude, witte mannen. Waarom toch?

Seksisme in de literatuur is een diepgeworteld probleem. Ook de universiteitsbibliotheek presenteert in de Leiden Leest-maand uitsluitend witte, mannelijke 'iconen', constateert **Romy van den Akker** (die daarom haar eigen lijst maakte). Want geloof het of niet, de Nederlandse literatuur bestaat ook uit vrouwen, queers en mensen van kleur.

Een tijd geleden trad een vriend met zijn band op in een café. Normaal gesproken begeef ik me na tien uur 's avonds niet meer op straat, maar hiervoor maakte ik graag een uitzondering. Er gebeurde die avond drie dingen.

Ik werd ongevraagd betast. De barman gaf me shotjes in plaats van de ijsthee waar ik om vroeg ('alsjeblieft, mop').

Ik werd keihard uitgelachen toen ik iemand desgevraagd vertelde dat ik Nederlands studeer. 'Lees je dan *De Ontdekking van de Hemel?* Die gebruik ik om mijn bank recht te zetten!'

Nummer één en twee zijn de redenen dat ik liever thuis met vrienden afspreek, als vrouw ben je nu eenmaal vogelvrij zodra je de deur uitgaat, maar nummer drie had ik nog niet eerder gehoord. Al vind ik *De Ontdekking van de Hemel* een heel leuk boek, ik kon me voorstellen dat je in die pil vooral een goede meubelpoot ziet.

Tegelijkertijd vond ik het jammer dat het beeld van de Nederlandse literatuur zo beperkt is. We weten al langer dat het slecht gaat met de opleidingen neerlandistiek in het algemeen, en met de Nederlandse letteren in het bijzonder. Mensen lezen minder en als ze lezen, doen ze dat in het Engels. Dat de Nederlandse literatuur uit meer bestaat dan Mulisch, Hermans en Reve, dringt maar niet door.

Hoe kan dat?

Deze maand is het voor het eerst Leiden Leest-maand bij de universiteitsbibliotheek. Onder de titel 'Literair Leiden' heeft de bibliotheek een ruime leeshoek ingericht, is er een leeslijst samengesteld, worden er voorleeslunches georganiseerd, worden er boekverfilmingen vertoond én kan je mee op historische stadswandelingen om te zien waar Boudewijn Büch woonde en waar het eerste deel van Mulisch' *De Ontdekking van de Hemel* zich afspeelt (spoiler: de Hortus en de Oude Sterrenwacht).

Dit wordt allemaal gedaan omdat Leiden 'een bijzondere rol in de Nederlandse literatuur' vervult. Niet alleen spelen 'literaire meesterwerken' zich af in Leiden, de stad bood ook woning en werk aan 'toonaangevende literatoren'. Wie dat dan zijn? Nou, Harry Mulisch, Boudewijn Büch, Willem Bilderdijk, Jan Wolkers, Maarten 't Hart, F. Bordewijk, Frans Kellendonk, Karel van het Reve, F.L. Bastet en Ilja Leonard Pfeijffer, van wie laatstgenoemde met zijn vijfvijftig jaar de jongste van het gezelschap is.

Opvallend genoeg bestaat het programma enkel uit de witte heren van de literatuur. Het is tekenend dat de UB, die als bron van kennis middenin de maatschappij zou moeten staan, anno 2023 alleen maar witte, mannelijke en voornamelijk heteroseksuele Leidse 'iconen' weet te bedenken. Slechts een week geleden vertelde Manon Uphoff tijdens een avond in de universiteitsbibliotheek over Koreaanse literatuur ('Grimmiger dan K-pop', *Mare* 24, 30 maart) dat ze zich vooral ziet als een schrijvende vrouw. 'Men heeft nogal eens de neiging te vergeten dat er ook schrijvende vrouwen bestaan, en keer op keer moeten wij, vrouwen, erop wijzen dat we er zijn, en altijd al waren.'

Als lid van schrijverscollectief Fixdit zet Uphoff zich in voor meer diversiteit in de canon en in de literaire wereld, die door witte, heteroseksuele mannen wordt gedomineerd. Door middel van essays, podcasts, optredens en een manifest proberen de leden van Fixdit duidelijk te maken dat er méér mensen zijn die schrijven. Mensen van kleur, vrouwen, LHBTIQ+ers, allemaal schreven zij boeken, goede boeken, en toch eindigen we steeds weer bij de boeken van diezelfde witte, heteroseksuele mannen.

Seksisme in de literatuur is een diepgeworteld probleem. Lange tijd werden boeken die door vrouwen geschreven zijn geschaard onder de pejoratieve categorie 'damesromans', waarna ze de literaire top wel konden vergeten. Niet voor niets publiceerden veel vrouwen hun werk onder een mannelijk pseudoniem. Zelfs vandaag de dag hebben vrouwen niet dezelfde kansen als mannen om een glansrijke literaire carrière te bereiken, omdat zowel lezer als recensent de neiging heeft boeken van vrouwen negatiever te beoordelen dan die van mannen, zoals Corina Koolen in 2020 met haar promotieonderzoek *Reading beyond the female* heeft aangetoond. Wij hebben allemaal een blinde vlek voor vrouwen (en mensen van kleur) in de literatuur.

Dat betekent niet dat de UB gevrijwaard is van enige kritiek. Bij het samenstellen van het programma voor de Leiden Leest-maand heeft ze een machtspositie. Ze heeft de kans de Leidse literatuurgeschiedenis te verbreden, de hiaten in de literatuur op te vullen. In plaats daarvan koos ze ervoor om mannen als Bilderdijk, Wolkers en Mulisch, die al stevig verankerd zijn in het collectief geheugen, in de schijnwerpers te zetten en zo het beeld dat de Nederlandse literatuur alleen uit witte mannen bestaat, te reprodu-

ceren én te versterken. Op die manier komen er natuurlijk geen extra Nederlands-studenten bij.

Voor de duidelijkheid: het idee van een literaire leesmaand lijkt me uitstekend. Lezen is goed voor de ontspanning en draagt bij aan een betere concentratie, empathie en kritisch denkvermogen. Maar het maakt wel uit *wat* er dan gelezen wordt. Door alleen de literatuur van witte mannen tot je te nemen, krijg je een beperkte blik op de maatschappij. Bovendien blijkt uit onderzoek dat in romans van witte mannen vooral witte mannen centraal staan. In hedendaagse romans is het meest genoemde beroep voor vrouwen, naast student of scholier, dat van prostituee of huisvrouw, terwijl mannen vooral directeur zijn. Niet-westerse personages hebben, als ze al voorkomen, vaak de rol van terrorist of moordenaar. Als dat is wat je keer op keer leest, is het niet gek dat vrouwen nog steeds lastig gevallen worden in de kroeg, of dat mensen van kleur gediscrimineerd worden. Daarom stel ik een aanvulling voor op de leeslijst van de bibliotheek. Ik verbied niemand om Bilderdijk en Wolkers te

Voor de Boekenweek van 2011 maakte Raphael Daham dit portret van Anne Frank

Het dringt maar niet door dat de Nederlandse literatuur uit meer bestaat dan Mulisch, Hermans en Reve

lezen, maar ik moedig iedereen aan om de Nederlandse literatuur in haar volste breedte te ontdekken. Want geloof het of niet, de Nederlandse literatuur bestaat ook uit vrouwen en mensen van kleur. Ze waren er altijd al, maar zijn stelselmatig genegeerd.

Speciaal voor de Leiden Leest-maand geef ik een voorzet: deze vrouwen, queers en mensen van kleur hebben óók een band met Leiden en schreven vernieuwende, sprankelende boeken en gedichten. Zo gaf Andreas Burnier, in Leiden gepromoveerd in de sociale criminologie, ons in 1969 met *Het Jongensuur* al een prachtige roman over de veertienjarige Simone, een jongen in een meisjeslichaam, die moet onderduiken tijdens de Tweede Wereldoorlog. Een roman zoals ik die nog nooit eerder had gelezen.

Romy van den Akker studeert Nederlandse Taal en Cultuur aan de Universiteit Leiden en werkt bij het Nederlands Letterenfonds

De alternatieve Leidse leeslijst

- **Adriana van Rijndorp** (1698 - 1753) was een toneelschrijver die schreef voor de Haagse en Leidse schouwburgen. In de klucht *De driftige minnaars* (1723), waarin ze potentiële huwelijkskandidaten vraagt waarom zij de moeite waard zijn om te trouwen, zegt ze: 'Ik wil mijn vrijheid liever houwen, als zijn in slavernij door 't trouwen.'
- **Lucretia van Merken** (1721 - 1789), een beroemd dichtster en toneelschrijver, woonde aan het Rapenburg 41 en werd benoemd tot ereburger van Leiden. In 1774 verscheen haar treurspel *Het beleg der stad Leyden*.
- **Annie Salomons** (1885 - 1980) studeerde Nederlands in Leiden en was naast letterkundige ook schrijfster, dichtster en vertaler. Haar boek *Een Meisje-Studentje* (1907) gaat over hoe het is om als vrouw te studeren te midden van mannen.
- **Noto Soeroto** (1888 - 1959) is de eerste Javaanse dichtster die in de Nederlandse literatuur werd opgenomen. Hij studeerde rechten in Leiden en richtte met een aantal Indonesische medestudenten de Indische Vereeniging (IV) op.
- **Annie Romein-Verschoor** (1895 - 1978) heeft letteren en geschiedenis gestudeerd in Leiden, promoveerde bij Albert Verwey en was schrijfster, historica en feministe. Nog elk jaar wordt de Annie Romein-Verschoorlezing aan de universiteit gehouden.
- **Ida Gerhardt** (1905 - 1997), dichtster en winnaar van onder meer de P.C. Hooftprijs, studeerde Klassieke Talen in Leiden. Haar gedicht *Code d'Honneur* kunt u zien op de muur van het Paterstraatje.
- **M. Vasalis** (1909 - 1998), dichtster en psychiater, studeerde geneeskunde en antropologie in Leiden. Haar gedicht *Eb* is op de muur van de Doelensteeg te Leiden, een bronzen portret van haar is te vinden op de hoek van de Lijsterstraat en de Leeuwerikstraat.
- **Boeli van Leeuwen** (1922 - 2007), een Nederlands-Antiliaanse dichtster en schrijfster, studeerde rechten in Leiden.
- **Frank Martinus Arion** (1936 - 2015), een Curaçaose schrijfster, dichtster en taalwetenschapper, studeerde in Leiden. Hij geldt als de belangrijkste zwarte Nederlandstalige auteur van de Nederlandse Antillen.
- **Alfred Schaffer** (1973), een van de belangrijkste hedendaagse dichtsters uit ons taalgebied, studeerde Nederlands en Toneelwetenschap in Leiden. In het collegejaar 2017-2018 keerde hij terug als gastschrijver en hield hij de jaarlijkse Albert Verwey-lezing.
- **Karin Amatmoekrim** (1976), Surinaams-Nederlandse auteur, studeerde psychologie en moderne letterkunde in Amsterdam, was gastschrijver in Leiden in 2019 en promoveert hier op een biografie van auteur en journalist Anil Ramdas.
- **Franca Treur** (1979) studeerde Nederlands en Literatuurwetenschap in Leiden en schreef onder meer het veelbekroonde *Dorsvloer vol Confetti* (2009).
- En voor alle rechtenstudenten onder ons: dit jaar nog verscheen **Vonne van der Meers** *Lettselshade*, een uitstekend geschreven novelle over een Leidse rechtenstudent die na een ongeluk arbeidsongeschikt is geraakt.

Rechten 'gaat tot het gaatje' met maar liefst zestien startersbeurzen

Rechten heeft zestien startersbeurzen toegekend. Door in een keer meer dan vier miljoen euro te verdeelen wil de faculteit een 'enorme boost' aan het onderzoek geven. 'Alles zit ertussen: van digitalisering tot vliegende taxi's.'

DOOR VINCENT BONGERS

Stefaan Van den Bogaert van het rechtenbestuur gaf tijdens de faculteitsraadsvergadering een update over de verdeling van de stimulerings- en startersbeurzen van minister Dijkgraaf van Onderwijs.

De startersbeurzen zijn bedoeld voor universitair docenten (UD's) die vanaf 1 januari 2022 in dienst zijn gekomen. Zij krijgen een bedrag van in totaal drie ton, daar gaat wel 20 procent vanaf vanwege de kosten die de universiteit maakt (10 procent gaat naar centraal en 10 procent naar de faculteit).

Doel van de subsidies: het stimuleren van ongebonden onderzoek en het verlagen van de werk-, competitie- en aanvraagdruk.

De stimuleringsbeurzen zijn variabel (tot maximaal drie ton) en volgens Dijkgraaf bedoeld voor UD's, universitair hoofddocenten (UHD's) en hoogleraren die al langer in dienst zijn.

In de beurzenpot van het ministerie zit 300 miljoen euro. Leiden ontvangt daaruit per jaar 14,3 miljoen aan starters- en 14,4 miljoen aan stimuleringsbeurzen.

Van den Bogaert vertelde hoe Rechten de eerste ronde aan beurzen gaat verstrekken. De faculteit rekende uit per jaar 9,7 startersbeurzen te kunnen verdelen. Eigenlijk zou dat aantal minder zijn, maar het bestuur houdt niet de 10 procent kosten voor de faculteit in, om zo ruimte te maken voor meer beurzen.

Er kwamen echter zestien voorstellen binnen. 'Ze borrelden vanuit alle hoeken van de faculteit op. De kwaliteit van de plannen was ook nog eens erg hoog', aldus Van den Bogaert. 'Structureel is er maar geld voor tussen de acht à tien startersbeurzen per jaar. We geven echter meteen meer beurzen om het onderzoek te stimuleren. We gaan tot het gaatje en hebben beurzen voor alle zestien projecten toegekend. Er zitten onderzoeksplannen bij over de bescherming van de democratie en de bescherming van het milieu. Het spectrum is heel breed: 'You name it, en het zit ertussen: van digitalisering tot vliegende taxi's.'

In totaal kent Rechten dus meteen al 4,3 miljoen euro aan startersbeurzen toe. 'Er is ieder jaar een ronde', zei decaan Joanne van der Leun. 'We trekken nu een deel naar voren. Dit geeft gelijk een enorme boost aan ons onderzoek.' Van den Bogaert: 'Het is uiteraard niet haalbaar om er elk jaar zestien te financieren.'

Rechten heeft ervoor gekozen om in te zetten op zogeheten Team Science. Dat beleid wijkt behoorlijk af van het oorspronkelijke plan van de minister. 'We hebben jonge onderzoekers gezocht om samen met meer ervaren collega's onderzoeksplannen voor de startersbeurzen in te dienen. Die ervaren collega kan ook een UHD zijn. Verder is het mogelijk dat twee startende UD's samen een voorstel indienen. We stimuleren samenwerking tussen afdelingen en instituten.' De vrees, ook in de universiteitsraad, is dat onderzoekers met een beurs hun onderwijstijd afkopen, met als gevolg dat de werkdruk voor beursloze medewerkers toeneemt. 'Dit effect doet zich echter veel minder voor dan verwacht', zei Van den Bogaert. 'Er wordt door aanvragers bijvoorbeeld gekeken naar het aantrekken van extra promovendi om het onderzoek te versterken. In een van de plannen gaat het geld zelfs naar de hele afdeling.'

Er is ook nog een pot met stimuleringsbeurzen die moet worden verdeeld. 'Voor dit jaar gaat dat om een bedrag van negen ton', legde Van den Bogaert uit. 'We hebben echter nog geen nadere verdelingscriteria van de minister voor deze beurzen ontvangen.'

Dijkgraaf wacht nog op de bevindingen van de door hem ingestelde 'Adviescommissie starters- en stimuleringsbeurzen', waar ook de Leidse hoogleraren Remco Breuker en Pancras Hogendoorn in zitten. Deze commissie had een deadline van 31 maart, maar haalde die niet. Het commissie-advies verschijnt nu uiterlijk 30 juni. 'Het ziet er naar uit dat we zelf moeten bepalen waar de eerste ronde stimuleringsbeurzen heen gaat', concludeerde Van den Bogaert. 'We gaan daar met gezwinde spoed criteria voor vastleggen.' Het rechtenbestuur wil namelijk nog voor het zomerreces de eerste stimuleringsbeurzen verdelen.

Zichtbaar geluid

Alles wat zoemt, kraakt of ruist is volgens muziektheatergroep BOT een instrument. In de voorstelling *Kloek* bespelen ze onder meer de strijklankbas en wasbaktrommel. 'De helft bewaren we, de rest kan op de schroothoop.'

DOOR ANOUSHKA KLOOSTERMAN
FOTO RENE DEN ENGELSMAN

Alles kan een instrument zijn, vindt Muziektheater BOT. Neem de Keukenprinses: een stalen constructie van alledaagse keukenspullen (een percolator, een steelpan, een bosje bestek) opgevoerd met een ruitenwissermotorje om je te terug te brengen naar je kindertijd. 'Hij gaat soms aan, soms uit, en maakt van dat vage gerinkel dat je als kind in de keuken kon horen als je in bed lag', zegt Geert Jonkers. 'Het ziet er belachelijk uit, maar gecombineerd met andere geluiden, zoals het gefluit van vogels, heb je een hoorspel, heb je sfeer, dan ben je ergens.'

De ruige instrumenten illustreren een zacht thema: *Kloek* gaat over moederliefde. 'Over hoe we onze moeder zien, en wat moeders doen. Wat je ook van haar vindt, iedereen heeft een moeder: wij, en iedereen in het publiek.' Het stuk is – misschien door dit onderwerp – een stuk 'fijnstoffelijker' dan eerdere voorstellingen, 'die normaal best stevig zijn'. BOT werkte met regisseur Moniek Merckx, die Jonkers een 'rots in de branding' noemt. 'Zij heeft honderden voorstellingen geregisseerd, je proeft die ervaring. En ze is moeder – iets wat wij als vier mannen natuurlijk niet zijn.'

'Zeker in het begin, toen we in onze herinneringen moesten graven – hoe zag je je moeder toen je vier jaar oud was? – kon zij dingen in een ander kader zetten. Dat is soms confronterend. We spelen nooit autobiografisch, maar dit stuk komt wel echt dichtbij. Als we bijvoorbeeld op het podium aan een gedekte tafel zitten, en naar een kinderprogramma op televisie kijken; dat ken ik uit mijn jeugd. We zingen een vierstemmig kinderliedje. Dat raakt me elke keer.'

Drukken en muziek afspelen. 'Marktplaats is onze grote vriend. Er zijn al te veel nieuwe dingen, het is volslagen onzin om spullen uit China te laten komen. Plus, als je iets op Marktplaats koopt heeft het een soort signatuur – dat zegt me meer dan een nieuw apparaat van Ikea.'

De ruige instrumenten illustreren een zacht thema: *Kloek* gaat over moederliefde. 'Over hoe we onze moeder zien, en wat moeders doen. Wat je ook van haar vindt, iedereen heeft een moeder: wij, en iedereen in het publiek.' Het stuk is – misschien door dit onderwerp – een stuk 'fijnstoffelijker' dan eerdere voorstellingen, 'die normaal best stevig zijn'. BOT werkte met regisseur Moniek Merckx, die Jonkers een 'rots in de branding' noemt. 'Zij heeft honderden voorstellingen geregisseerd, je proeft die ervaring. En ze is moeder – iets wat wij als vier mannen natuurlijk niet zijn.'

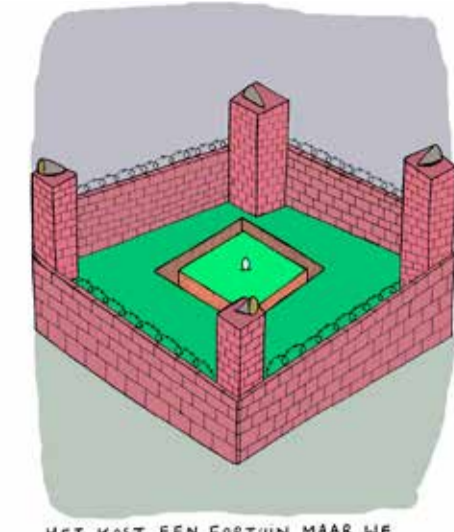
'Zeker in het begin, toen we in onze herinneringen moesten graven – hoe zag je je moeder toen je vier jaar oud was? – kon zij dingen in een ander kader zetten. Dat is soms confronterend. We spelen nooit autobiografisch, maar dit stuk komt wel echt dichtbij. Als we bijvoorbeeld op het podium aan een gedekte tafel zitten, en naar een kinderprogramma op televisie kijken; dat ken ik uit mijn jeugd. We zingen een vierstemmig kinderliedje. Dat raakt me elke keer.'

Dat betekent niet dat op de setlist alleen maar gevoelige ballads staan. Niet één enkel genre dekt de lading helemaal, zegt Jonkers. 'We hebben een paar tere liedjes, ook over onze eigen moeders. Maar als puber trap je liever alles omver, dus er moest ook punk in. We hebben ook dance, en een wals.' Alle nummers zijn Nederlandstalig, zegt hij.

Het is de eerste keer dat de groep in theaters staat. Ze waren vooral bekend van optredens op festivals als Oerol, maar niet zo beroemd in het 'theaterzalenircuit', aldus Jonkers. 'Dus toen hebben we daar een voorstelling voorgemaakt.' Dat vereist ook: afschalen. Bij elkaar bevat *Kloek* 25 à 30 instrumenten. 'Dat is weinig. Normaal hebben we er 60 à 70. Op festivals reizen we met een zeecontainer spullen – een stuk groter, en je kan je meer permitteren. Nu zitten onze spullen in een vrachtwagentje. We leunen nu dus minder op materieel, meer op de muziek en het spel.'

Als een voorstellingsreeks helemaal is afgelopen, belanden de instrumenten in de opslag of in de recycling. 'We bewaren meestal de helft', zegt Jonkers. 'De andere helft is dan echt op en gebruiken we opnieuw voor onderdelen, of kan op de schroothoop.'

Muziektheater BOT, *Kloek*. Leidse Schouwburg, zaterdag 15 apr, 20.15, €14,50 - 22,50

HET KOST EEN FORTUIN MAAR WE WILLEN PER SE VOORKOMEN DAT HERMAN VAN VEEN OOK DIT EI OPEET

MARETJES

De prijs voor een Maretjes bedraagt €9,- per 30 woorden, opgegeven via redactie@mare.leidenuniv.nl uiterlijk t/m maandag 16.00 uur. Maretjes aangeboden voor commerciële doeleinden worden niet geplaatst, evenmin als Maretjes waarin zaken worden aangeboden die de waarde van 4.500 euro te boven gaan.

071-5214256. E-mail: hdekoomen@owwleiden.nl.

Inloopticket gegeven door Herman Lodder (orgel). **Academiegebouw**, Rapenburg 73. **Woensdag 19 april van 13.00 uur tot 13.30 uur**. Toegang gratis. Zie ook: <https://www.universiteitleiden.nl/orgel>

Op **Sunday 16 April** (7.30 pm) there will be an **International Comedy Night**. With international top comedians. By example Greg Scott Shapiro and Rachel Morton Young. In **Bourbon Street Comedy Club, Noordeinde 44, Leiden**. Buy your tickets on the website bbs-leiden.nl

Maretjes-extra zijn bedoeld voor semi-commerciële instanties. De prijs voor een Maretjes-extra is €23,- incl. btw voor elke vijfendertig woorden. U kunt deze advertenties uiterlijk op de vrijdag vóór het verschijnen van Mare opgeven bij Bureau van Vliet B.V., postbus 20, 2040 AA Zandvoort, telefoon 023-571 47 45. E-mail: Zandvoort@bureauvanvliet.com

COLOFON

Mare: Rapenburg 38, 2311 EX Leiden
Postbus 9500 2300 RA Leiden
Telefoon 071-527 7272
E-mail redactie@mare.leidenuniv.nl
Website mareonline.nl
Twitter @weekbladmare
Mastodon @weekbladmare@
mastodon.online
Instagram @weekbladmare
Facebook: Leids Universitair Weekblad Mare
De redactie is op vrijdag gesloten.
Oplage circa 10.000

Marciëlle van der Kraan
m.w.s.van.der.kraan@mare.leidenuniv.nl
Sebastiaan van Loosbroek
s.p.van.loosbroek@mare.leidenuniv.nl
Mark Reid
m.a.reid@mare.leidenuniv.nl
Lorenzo Gerritsen (stagiair)

Medewerkers: Pim Bakx | Emiel Beinema | Remco Breuker | Josette Daemen | Omar Ghaly | Olaf Leeuwis | Maia de Quay

Art direction en vormgeving: Marcel van den Berg, Joostmarcellis.nl

Hoofdreductie: Frank Provoost
frank.provoost@mare.leidenuniv.nl

Redactie: Vincent Bongers
vbongers@mare.leidenuniv.nl
Anoushka Kloosterman
a.s.kloosterman@mare.leidenuniv.nl

Fotografie: Taco van der Eb | Marc de Haan

Illustraties: Bas van der Schot | Bandirah | Silas.nl

Drukwerk: Rodi Rotatiedruk, Broek op Langedijk

Advertenties: Bureau van Vliet B.V. Wateringweg 129, 2031 EG Haarlem
Telefoon 023-571 47 45 |
E-mail sales@bureauvanvliet.com
<https://bureauvanvliet.com/>
advertentie/Weekblad

Redactieraad: Kutsal Yesilkagit (voorzitter) | Frank Israel (vice-voorzitter) | Alexander Pleijter (secretaris) | Willem van der Does | Annemarie Drahmman | Nour Eldin Emara | Rosanne Hertzberger | Zoë van Litsenburg | Frank Rensen | Marten Jesse Pot | Hermelijn Smits

'Er zijn al te veel nieuwe dingen. Marktplaats is onze grote vriend'

TWIJFELTRAJECT

Wel of niet promoveren? Luister naar onze PhD-podcast!

‘Zo wil ik jongeren dichterbij de politiek brengen’

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK
FOTO TACO VAN DER EB

Je geeft rondleidingen door de Tweede Kamer. Waarom leek je dat leuk?

‘In de bovenbouw van de middelbare school is mijn interesse in politiek ontstaan. Maar ik merkte dat mijn omgeving er niet in was geïnteresseerd, waardoor ik er met niemand over kon praten. Toen ik in Leiden ging studeren, kwam ProDemos op mijn pad. Dat voorlichtingscentrum zet zich in om jongeren te informeren en betrekken bij de democratie en de rechtsstaat. Ik dacht: dit is het. Zo wil ik jongeren dichterbij de politiek brengen.’

Hoe ziet je werk eruit?

‘Eerst neem ik leerlingen – uit heel het

land, van vmbo tot gymnasium - mee naar een locatie van ProDemos die vlak bij de Tweede Kamer zit. Daar is de Tweede Kamer nagebouwd en kunnen ze bijvoorbeeld met elkaar debatteren. Vervolgens lopen we door de Lange Voorhout, waar allerlei organisaties zitten die iets te maken hebben met de democratie en de grondwet, zoals de Raad van State en de tijdelijke Eerste Kamer. ‘Ze krijgen tablets waarmee ze virtueel de gebouwen kunnen verkennen. Bij elk gebouw krijgen ze een vraag waarmee ze punten kunnen verdienen. De winnaar krijgt een prijs naar keuze: een chocoladeletter, een mok of spelkaarten. Door dat spelelement worden ze lekker fel. Dat is fantastisch om te zien.

‘Daarna geef ik een rondleiding door de Tweede Kamer. Ik neem ze bijvoorbeeld mee naar de plenaire zaal en de commissiekamers. Als ik een Kamerlid tegenkom, vraag ik diegene om kort iets te vertellen over het werk. De meesten staan daar wel voor open en de leerlingen vinden dat vaak ook interessant. ‘Naderhand vraag ik wat hen opviel. Vaak hoor je dat de plenaire zaal in het echt kleiner is dan die op tv lijkt. En wat ze ook onthouden is dat de Tweede Kamer ideologisch is ingedeeld: de linkse partijen zitten links van de Kamervoorzitter, de rechtse partijen rechts.’

Hoe is het gesteld met hun politieke kennis?

‘Heel wisselend. Sommigen weten al dat de Raad van State op de Lange Voorhout zit, anderen weten niet eens wie onze minister-president is. Het is niet zo dat de vwo'ers altijd meer weten dan vmbo'ers. Integendeel, zou ik bijna willen zeggen. Dat maakt het juist zo interessant. Daarom check ik aan het begin altijd even met wat vragen hoe veel voorkennis er is.’

Wat wil je dat ze echt onthouden?

‘Dat ze het verschil weten tussen ministers en Kamerleden. Daar is vaak weinig kennis over. Ik leg het als volgt uit: zoals de docent jouw huiswerk nakijkt, zo controleren de Kamerleden het werk van de ministers. Dan is het meteen helder. De ministers zijn ook altijd te gast in de Tweede Kamer. Zij krijgen koffie van de Kamerbode, de Tweede Kamerleden niet. ‘Daarnaast wil ik ze meegeven dat politiek over jouw leven gaat. Alles wat je doet heeft met politiek te maken. Ik denk dat heel veel jongeren dat niet doorhebben. ‘Ze komen hier vaak vroeg heen en hebben er geen zin in, maar ik vind het fantastisch als ze met een glimlach weer terug de bus instappen en denken: dit was toch wel leuker dan die wiskundeles. Ik zie soms ook leerlingen die na de rondleiding nog willen blijven rondkijken. Daar gaat mijn hart sneller van kloppen, blijer krijg je me niet.’

COLUMN | MAIA DE QUAY

Ik belandde in een yupperige havermelkelite-koortsdroom

Ter ere van het feit (?) dat Jezus H. Christus enige tijd geleden op wist te staan uit de dood reisde ik afgelopen weekend naar mijn ouders in Nijmegen. Het hele paasfestijn draaide vooral om het eten van een misselijkmakende hoeveelheid gekookte en/of chocolade eieren, maar liep na een drie uur durende lunch over in een rondje wandelen door de stad. Het doel was simpel: een paar calorieën verbranden, genieten van het verrassend lekkere weer én een cadeautje kopen voor het tweejarige kleinkind van een vriendin van mijn moeder. Toen we doel 1 en 2 na een uurtje hadden bereikt, liepen we nietsvermoedend een kinderklleding-

Er hingen hemdjes van 70 euro in aardetonen zodat baby's die over zichzelf kotsen er toch nog uitzien als George Clooney

winkel binnen om even snel en probleemloos doel 3 binnen te slepen.

Maar wat ons toen overkwam, heeft me nog steeds niet losgelaten.

We kwamen namelijk binnen in een soort beige, yupperige havermelkelite-koortsdroom met meuk voor Nijmeegse koters van onder de 1 meter 10. Ik was na een minuut of drie totaal overprikkeld, maar tot die tijd vlogen mijn ogen op en neer tussen zandkleurige knuffels, slabbetjes van Egyptisch katoen met een draaddichtheid van 200 en Romeinse sandalen voor peuters ter waarde van 90 euro.

Er hingen hemdjes in aardetonen van 70 euro zodat een baby die over zichzelf kotsen er toch nog uitziet als een kleine George Clooney.

Zo was er in de winkel oprecht een dreumes die gekleed was in een antraciet linnen hemdje, een lichtgrijze (we noemen het ook wel 'heather gray') broek, minisokken in gebroken wit (ofwel 'eggshell') en om het af te maken een bruin rond zonnebrilletje. Het was echt vijftig tinten grijs, taupe en terra voor baby's.

Geef 'm een paar loafers en een Nespresso-machine en ik beloof je dat zijn eerste woorden 'What else?' zijn.

Wat de natte droom is voor wellness-rechts bakfietsouders met kinderen genaamd Mandje en Gum die Amsterdam-Zuid ontvlucht zijn, was voor mij een confrontatie met een wereld waarvan ik liever het bestaan niet had afgeweten.

Naast dat het pijnlijk was dat de kleuters in die winkel beter gekleed waren dan ik, is het toch te debiel voor woorden dat ouders het in hun hoofd halen om dit soort absurde items aan te schaffen voor hun telg die nauwelijks twee maanden in een rompertje past en waarschijnlijk één keer met een houten speelgoedset speelt voor het allemaal weer in een hoek te flikkeren.

Je kan hier in ieder geval stellen dat het kroost met de letterlijke paplepel wordt ingegoten dat ze zichzelf een status kunnen aanmeten door middel van het dragen van de juiste kleding en het hebben van de juiste spullen.

Consumptisme: je kan niet vroeg genoeg beginnen.

Maia de Quay studeert Rechten